

Παιδιά με συναισθηματικές διαταραχές και προβλήματα συμπεριφοράς

Γιάννης Μ. Σπετσιώτης, (ε.τ.) Σχολικός Σύμβουλος Ειδικής Αγωγής

Μέρος 1ο: Γενικές έννοιες και αρχές

Τι είναι τα συναισθήματα;

Τα συναισθήματα δύσκολα μπορούμε να τα ορίσουμε με ακρίβεια. Αναφέρονται σε ψυχικές καταστάσεις που βιώνονται εσωτερικά με διαφορετικό βαθμό έντασης. Είναι σύνθετες καταστάσεις που εμπιέχουν όχι μόνο θυμικές αλλαγές αλλά και σωματικές και πνευματικές. Πολλοί πιστεύουν ότι και τα νεογέννητα μπορούν να νιώθουν και να εκφράζουν συναισθήματα από τη στιγμή κιόλας της γέννησής τους (Δημητρίου, 2001). Με αυτό τον τρόπο, δίνονται σημαντικές πληροφορίες τόσο για τις ανάγκες όσο και για τις εμπειρίες του βρέφους. Τα συναισθήματα είναι σαν ένα θερμόμετρο -όπως λέγεται- που μας επισημαίνουν τι συμβαίνει μέσα μας, τι πρέπει να κάνουμε για να φροντίσουμε τον εαυτό μας, τι είναι σημαντικό για εμάς. Μερικές φορές δεν έχουμε επίγνωση των συναισθημάτων που μας έχει προκαλέσει κάποια κατάσταση. Άλλες φορές πάλι, δεν αφήνουμε τον εαυτό μας να τα εκδηλώσει, φοβούμενοι την αντίδραση των άλλων. Έτσι, εξ αιτίας της ανάγκης μας να γίνουμε αποδεκτοί, μερικές φορές κρύβουμε τα συναισθήματα και δεν λέμε τίποτα. Υπάρχουν ενδείξεις που μας προειδοποιούν, ότι η μη εκδήλωση των συναισθημάτων είναι δυνατόν να προδιαθέσει τον οργανισμό του ανθρώπου στην εμφάνιση κάποιων ασθενειών σωματικών και ψυχικών.

Πώς ορίζουμε την συμπεριφορά;

Συμπεριφορά ενός ατόμου είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιδρά στα εσωτερικά και εξωτερικά ερεθίσματα που δέχεται. Στόχος μας είναι η ικανοποίηση βιολογικών, πνευματικών και ψυ-

χοκοινωνικών αναγκών. Φαίνεται, λοιπόν, πως η συμπεριφορά είναι ένα πολύπλοκο γεγονός, που εξαρτάται συγχρόνως από το άτομο και το περιβάλλον του και όχι από το ένα ή το άλλο, ξεχωριστά. Έχει δε πάντοτε ένα νόημα. Την αναζήτηση μιας κατάστασης ή ενός αντικειμένου, που είναι ικανό να ελαττώσει τις εντάσεις και να ικανοποιήσει τις ανάγκες του ατόμου. Έτσι, η συμπεριφορά των ανθρώπων εκδηλώνεται με τη γλωσσική και μη γλωσσική επικοινωνία τους με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν.

Πότε μιλάμε για συναισθηματικές διαταραχές;

Οι συναισθηματικές διαταραχές ή διαταραχές της διάθεσης είναι ψυχοπαθολογικές καταστάσεις στις οποίες προέχει η διαταραχή του συναισθήματος, όπως προηγουμένως περιγρά-

Θασακισμήλο

Ρυγιδάρι

ψαμε. Παρότι συνυπάρχουν διαταραχές και από άλλες ανώτερες λειτουργίες όπως η σκέψη, η συγκέντρωση της προσοχής, η αντίληψη κ.ά.

Ποια είναι η προβληματική συμπεριφορά;

Η προβληματική συμπεριφορά του παιδιού ορίζεται από την ικανότητα του ή την ανικανότητά του να προσαρμοστεί στο καθημερινό του περιβάλλον και να επικοινωνήσει με τους γύρω του, με τρόπους που η κοινωνία αποδέχεται και εγκρίνει. Σημαίνει, δηλαδή, με απλά λόγια, απόκλιση-παρέκκλιση από την αναμενόμενη συμπεριφορά των παιδιών μιας ορισμένης ηλικίας. Πέρα, όμως, από αυτή τη διαπίστωση η σοβαρότητα της απόκλισης εξαρτάται από πολλούς άλλους παράγοντες όπως:

- Το είδος της απόκλισης
- Η συχνότητα εμφάνισης του συμπτώματος
- Η εμφάνιση συγχρόνως και άλλων συμπτωμάτων

- Ο βαθμός της απόκλισης
- Η κατάσταση που επικρατεί και δημιουργείται η απόκλιση
- Η ένταση του συνοδευτικού συναισθήματος
- Η αδυναμία αποφυγής του συμπτώματος
- Το άτομο, το οποίο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει η απόκλιση.

Γιατί η περιοχή των διαταραχών της συμπεριφοράς ενδιαφέρει πολλές κατηγορίες επαγγελματιών όπως ψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, νευρολόγους, δικαστές και εκπαιδευτικούς.

Ένα πρώτο συμπέρασμα

Η ύπαρξη ενός συναισθήματος αποδεικνύεται μόνο από τη συγκεκριμένη συμπεριφορά που συνοδεύει ή που έχει ως αποτέλεσμα τέτοια θυμική κατάσταση. Γι' αυτό είναι προτιμότερο να μιλάμε για συναισθηματικές αντιδράσεις ή συναισθηματικές συμπεριφορές. Έτσι, οι επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων χρησι-

Λεβάντα

μοποιούν ποικίλους όρους για να περιγράψουν τα παιδιά με την προβληματική συμπεριφορά.

Οι επικρατέστεροι είναι: «συναισθηματικές διαταραχές», «διαταραχές της συμπεριφοράς», «προβλήματα συμπεριφοράς», «συναισθηματικά προβλήματα» κ.ά.

Η ψυχική υγεία

Οι διαταραχές συναισθήματος και συμπεριφοράς αναφέρονται στην ψυχική υγεία. Ποιος είναι, όμως, ο ψυχικά υγιής και ποιος ο ψυχικά ασθενής; Αυτό είναι τραμέρα δύσκολο να το ορίσουμε και να το υποστηρίξουμε με ακρίβεια. Το Κέντρο

* Οι εικόνες του καμίνου έχουν συμβολικό χαρακτήρα και είναι παρμένες από το βιβλίο «Τα αγριολούλουδα της Αθήνας» των Ηλ. Καιναδά, Ν. Μάργαρη, Μ. Θεοδορακάκη. Εκδόσεις Πολιτιστικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων *

Ψυχικής Υγιεινής του Βύρωνα και της Καισαριανής στα ενημερωτικά του δελτία αναφέρει ως βασικά γνωρίσματα ομαλής συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας τα παρακάτω:

- Να μπορεί το άτομο να εκφράζει τα συναισθήματα του ανάλογα με την περίπτωση

- Να έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του
 - Να μπορεί να δημιουργεί σχέσεις, φιλικές κ.λπ.
 - Να μπορεί να εργάζεται
 - Να μπορεί να χαιρέται
 - Να αντιδρά θετικά στις καθημερινές πιέσεις
 - Να μπορεί να λύνει τα προβλήματά του.
- Πάντως, ο τομέας της ψυχικής υγείας άλλαξε πριν από αρκετά χρόνια τον σταθερά ιατρικό του προσανατολισμό και προσεγγίζεται πλέον μέσω της εκπαίδευσης.

Κατηγορίες παιδιών με συναισθηματικές διαταραχές και προβλήματα συμπεριφοράς

Μια ταξινόμηση των διαταραχών αυτών που προτείνεται για τα παιδιά και βοηθάει σημαντικά τους εκπαιδευτικούς-παιδαγωγούς στο έργο τους για την καλύτερη αναγνώριση και αντιμετώπισή τους, είναι η παρακάτω:

1. Νευρωτικές ή νευρικές διαταραχές.
Στην κατηγορία αυτή ανήκουν παιδιά που παρουσιάζουν:

- Αδικαιολόγητους φόβους και φοβίες
- Διακατέχονται από μόνιμη εσωτερική

- ανασφάλεια
- Αγχώνονται με απλά γεγονότα και συννηθισμένες καθημερινές καταστάσεις
- Είναι ερμητικά κλεισμένα στον εαυτό τους
- Βασανίζονται από έμμονες ιδέες
- Φαίνονται εξαιρετικά λυπημένα
- Απομονώνονται εύκολα και χωρίς ιδιαίτερο λόγο
- Μιλούν μειωτικά για τον εαυτό τους.
- Μοιάζουν να είναι υπερβολικά δειλά και ντροπαλά.

2. Διαταραχές συνηθειών.

Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται τα παιδιά που παρουσιάζουν:

- Διάφορα προβλήματα λόγου, όπως τραυλισμό, ψεύδισμα, ρινοφωνία κ.ά.
- Διαταραχές στις κινήσεις, όπως δάγκωμα των νυχιών, θήλασμα των δαχτύλων, τράβηγμα των τριχών κ.ά.
- Διαταραχές φαγητού, που παρουσιάζονται με εμετούς, ανορεξία
- Διαταραχές εκκρίσεων, όπως νυχτερινή ενούρηση
- Άλλες σωματικές διαταραχές, πονοκέφαλος, πόνους στομάχου, αλλεργίες.

3. Διαταραχές διαγωγής ή επαφής.

Αυτές περιλαμβάνουν:

- Το έντονο πείσμα και τις αντιρρήσεις για κάθε εργασία
- Απειθαρχία σε κανόνες
- Τάση για κλοπή, επαίετα, ψέματα, βυμβολάνια
- Τάση για φυγή
- Επιθετικότητα με διάφορες μορφές, όπως προσβολές, φωνές, βρισιές, ειρωνείες, αποδοκιμασίες, μορφασμούς, χειρονομίες κ.ά.
- Καταστροφή αντικειμένων εντός και εκτός του σχολείου προκλητικότητα, αγένεια, αδιαφορία.

4. Ψυχωσική συμπεριφορά.

Ιδιαίτερο πρόβλημα των παιδιών αυτών είναι η ανικανότητα τους να επιτύχουν ομαλές σχέσεις με τους γύρω τους. Η διαταραχή αυτή χαρακτηρίζει όλα τα στάδια και όλες τις πλευρές της προσωπικότητάς τους.

Πασχαλιά

Βοκαμβίλια